

Ks. Bogdan Zbroja

Post w Biblii¹

Żyjemy w czasach, w których zapomina się o tej wyjątkowej praktyce, o której wiele razy na swoich kartach mówi Pismo Święte. Człowiek współczesny nie chce pamiętać o poście; nie zawsze chce pracować nad siłą swej woli; nie zawsze chce składać Bogu ofiary ze swojego wyrzeczenia. Może łatwiej złożyć nawet dużą ofiarę pieniężną, niż powstrzymać swoją pożądlivość pokarmu. Dlatego na początku nowego tysiąclecia przyjrzymy się tej biblijnej praktyce i postarajmy się zbadać, jakie jest znaczenie postu w Piśmie Świętym².

Na początku zostaną zaprezentowane słowa, określające w *Księdze Życia* zjawisko postu. Później zobaczymy miejsca, gdzie te słowa pojawiają się w Biblii oraz poznamy kontekst badanych perykop, by w zakończeniu dokonać syntezy biblijnego przesłania w sprawie postu.

¹ W niniejszym artykule zostaną przeanalizowane terminy odnoszące się do praktyki postu w świecie Biblii greckiej.

² Zob. A. Grabner-Haider (red.), *Praktyczny słownik biblijny*, Warszawa 1994, s. 1006–1007.

Biblijne terminy określające post

By prawidłowo odczytać znaczenie umartwienia przez powstrzymywanie się od pokarmu, należy przyrzeć się greckim terminom określającym post, które pojawiają się w Biblii³.

W Piśmie Świętym spotykamy trzy terminy greckie mówiące o czynności postu: *νηστεία*, *νηστεύω* oraz *νηστίζω*⁴. Termin „*νηστεία*, -ας; ἡ” (*nēsteia*, -as; *hē*) – oznacza: „poszczenie, post”⁵. Może odnosić się do niezależnego od człowieka braku pożywienia lub też do dobrowolnego powstrzymywania się od spożywania pokarmu z racji ascetycznych i religijnych⁶. Słowo „*νηστεύω*” (*nēsteuō*) – „poszczę” – mówi o samej czynności poszczenia⁷. Wyraz „*νηστίζω*; ὁ, ἡ” (*nēstis*; *hō*, *hē*) – oznacza człowieka „głodującego, poszczającego, nie jedzącego”⁸.

Rozkład badanych terminów w Piśmie Świętym

Po zapoznaniu się z terminologią postną Biblii przyszedł czas na przyjrzenie się tym miejscom w Księgach natchnionych, gdzie można spotkać badane słowa.

³ Podstawą dla słów greckich będą: dla Starego Testamentu – A. Rahlfs (wyd.), *Septuaginta – id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes*, (Duo volumina in uno), Stuttgart 1979; zaś dla Nowego Testamentu – E. Nestle, K. Aland (wyd.), *Novum Testamentum Graece*, Stuttgart 1979²⁶.

⁴ Zob. J. Behm, *νηστεία*, *νηστεύω*, *νηστίζω*, [w:] G. Kittel, *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, t. 4, Stuttgart 1950, s. 925–935.

⁵ R. Popowski (red.), *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, Warszawa 1994, s. 409–410; Z. Abramowiczówna, *Słownik grecko-polski*, t. 3, Warszawa 1962, s. 208.

⁶ Por. H. Baltz, G. Schneider, *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, Stuttgart–Berlin–Köln–Mainz 1981, t. II, k. 1144.

⁷ Por. R. Popowski (red.), *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 410.

⁸ Z. Abramowiczówna, *Słownik grecko-polski*, dz. cyt., s. 208.

a) „νηστεία, -ας ἥ” (*nēsteia, -as; hē*)

Pierwszy z analizowanych terminów (νηστεία, -ας; ἥ) pojawia się w greckiej Biblii 34 razy, z czego w Septuagincie – 29 razy⁹: 2 Sm 12, 16; 1 Krl 20, 9. 12; 2 Krn 20, 3; Ezd 8, 21; Ne 9, 1; Tb 12, 8; 2 Mch 13, 12; Ps 34, 13; 68, 11; 108, 24; Iz 1, 13; 58, 3. 5 (2 razy).⁶; Jr 43, 6. 9; Dn 2, 18; 9, 3; Jl 1, 14; 2, 12. 15; Jon 3, 5; Za 7, 5; 8, 19 (4 razy); zaś w Nowym Testamencie – 5 razy¹⁰: Łk 2, 37; Dz 14, 23; 27, 9; 2 Kor 6, 5; 11, 27.

W Septuagincie rzeczownik *nēsteia* – ukazany jest zasadniczo w znaczeniu pozytywnym. Określa bowiem czynność człowieka, który pragnie przeprosić Boga za popełnione zło (np.: Jon 3, 5) lub błagać Go o szczęście dla siebie czy innych (np.: Ezd 8, 21). Post – przedstawiony jest także jako ofiara składana Bogu (np.: Za 7, 5) lub jako wyraz nawrócenia (np.: Jl 2, 12). Na podstawie Iz 58, 5–6 możemy stwierdzić, że nie każdy post Izraelitów podobał się Bogu¹¹, choć sam Bóg polecił pościć słowami: „Zarządźcie święty post” (Jl 1, 14). Z postem, jako rodzajem umartwienia, wiązał się pewnego rodzaju element smutku, gdyż w Za 8, 19 natchniony autor ogłasza, że post Narodu zamieni się w radość¹².

⁹ E. Hatch, H. A. Redpath (wyd.), *A concordance to the Septuagint and the other greek versions of the Old Testament*, t. 2, Graz 1975, s. 954. Wymienione tu zostały tylko kanoniczne miejsca LXX (przyp. autora).

¹⁰ Por. R. Morgenthaler, *Statistik des Neutestamentlichen Wortschatzes*, Zürich 1958, s. 123; H. Bachmann, W. A. Slaby, *Konkordanz zum Novum Testamentum Graece*, Berlin-New York 1987³, s. 1294.

¹¹ „Czyż to jest post, jaki Ja uznaję, dzień, w którym się człowiek umartwia? Czy zwieszanie głowy jak sitowie i użycie wora z popiołem za posłanie – czyż to nazwiesz postem i dniem miłym Panu? Czyż nie jest raczej ten post, który wybieram: rozerwać kajdany zła, rozwiązać więzy niewoli, wypuścić wolno uciskanych i wszelkie jarzmo połamać; dzielić swój chleb z głodnym, wprowadzić w dom biednych tułaczy, nagiego, którego ujrzysz, przyodziać i nie odwrócić się od współziomków”

¹² „Tak mówi Pan Zastępów: Post z czwartego, post z piątego, post z siódmego i post z dziesiątego miesiąca niech się zamieni dla narodu judzkiego w radość, wesele i święto przyjemne”.

W Nowym Testamencie termin „νηστεία, - ας; ἡ” pojawia się 5 razy (zob. powyżej). Ujęcie nowotestamentalne posiada odniesienie, które jest powiązane z myślą starotestamentalną. Widzimy tu ludzi, którzy poszczą, by złożyć Bogu ofiarę wyrzeczenia – Prorokinię Annę (Łk 2, 37) oraz Apostołów, którzy po postach i modlitwach ustanawiają w Kościele *starszych* (Dz 14, 23). W posługę apostołowania św. Paweł wpisuje częste oddawanie się postom, z uwagi na pragnienie uzyskania lepszych efektów swej pracy (2 Kor 6, 5; 11, 27). Jeden raz (Dz 27, 9) Autor Dziejów Apostolskich używa terminu *nēsteia* na określenie konkretnego odcinka czasu¹³.

b) „νηστεύω” (*nēsteuō*)

Kolejnym terminem, określającym czynność postu jest słowo: „νηστεύω” – *nēsteuō*. Wyraz ten pojawia się w Biblii greckiej 46 razy, z czego w LXX 26-krotnie¹⁴: Wj 38, 26 (2 razy), Sdz 20, 26; 1 Sm 7, 6; 31, 13; 2 Sm 1, 12; 12, 16. 21. 22. 23; 1 Krl 20, 9. 27; 1 Krn 10, 12; Ezd 8, 23; Ne 1, 4; Jdt 4, 13; 8, 6; Est 4,16; 1 Mch 3,47; Syr 34, 26; Iz 58, 3. 4; Jr 14, 12; Ba 1, 5; Za 7, 5 (2 razy), zaś w NT 20 – razy¹⁵: Mt 4, 2; 6, 16 (2 razy). 17. 18; 9, 14 (2 razy).15; Mk 2, 18 (3 razy). 19 (2 razy). 20; Łk 5, 33. 34. 35; 18, 12; Dz 13, 2. 3.

W Septuagincie termin *nēsteuō* odnosi się zasadniczo do relacji pomiędzy Bogiem i człowiekiem. Często pojawia się w znaczeniu praktyki pokutnej (np.: 1 Krl 20, 17), gdzie człowiek stara się przez post przejednać Boga za swoje grzechy. Innym odniesieniem jest prośba skierowana do Pana poparta postem proszącego

¹³ „Upłynęło już wiele czasu i żegluga stała się niebezpieczna, dlatego że minął już post”

¹⁴ E. Hatch, H. A. Redpath (wyd.), *A concordance to the Septuagint and the other greek versions of the Old Testament*, dz. cyt., s. 945.

¹⁵ Por. R. Morgenthaler, *Statistik des Neutestamentlichen Wortschatzes*, dz. cyt., s. 123; H. Bachmann, W. A. Slaby, *Konkordanz zum Novum Testamentum Graece*, dz. cyt., s. 1294.

(np.: Iz 58, 3). Grecki ST mówi też o praktyce postu jako wyrazie żałoby za zmarłymi (np.: 2 Sm 1, 12). W 1 Mch 3, 47 możemy się spotkać z dość interesującym podejściem do postu, a mianowicie przez niego żołnierze Machabejscy pragną dobrze przygotować się do bitwy. Szczególnie ciekawym wydaje się tekst z Jdt 8, 6, gdzie dostrzegamy charakterystykę osoby pobożnej, która często oddaje się praktyce postu jako wyrazowi oddania się Bogu¹⁶. Post człowieka nie zawsze podobał się Bogu. Zwłaszcza wtedy, gdy pobudką do tej praktyki nie była szczerza intencja¹⁷.

Jedynie w Księdze Estery (4, 16) widzimy post, którego skutkiem ma być uzyskanie przychylności drugiego człowieka¹⁸.

Gdy chodzi o Nowy Testament, to spotykamy tu pytanie skierowane do Mistrza z Nazaretu przez uczniów Jana Chrzciciela, dotyczące praktyki postu (Mt 9, 14): „Dlaczego my i faryzeusze dużo pościmy, Twój zaś uczniowie nie postują?” Na to pytanie Jezus odpowiada, że dopóki Pan Młody jest z gośćmi wesela, dopóty nie będą pościć; ale kiedy zabiorą im Pana Młodego, wówczas będą pościli (por. Mt 9, 15 i par.). Ciekawym jednakże jest fakt, że przecież sam Jezus pościł przez czterdzieści dni i nocy na pustyni (por. Mt 4, 2), a więc uświęcił praktykę postu swoim przykładem. W Ewangelii według św. Mateusza (6, 16 n.)¹⁹ widzimy wskazania Jezusa dotyczące praktyki postu Jego uczniów.

¹⁶ „Pościła przez wszystkie dni swojego wdowieństwa, oprócz wigilii przed szabatami i samych szabatów, przededni nowiu i podczas nowiu oraz oprócz uroczystości i radosnych świąt domu izraelskiego”

¹⁷ Za 7, 5: „Jeżeli przez siedemdziesiąt lat pościliście w żalobie w piątym i siódmym miesiącu - czy pościliście ze względu na Mnie?”

¹⁸ Chodzi o ocalenie Żydów u króla Aswerusa przeciw Hamanowi (przyp. autora).

¹⁹ „Kiedy pościcie, nie bądźcie posępni jak obłudnicy. Przybierają oni wygląd ponury, aby pokazać ludziom, że postują. Zaprawdę, powiadam wam: już odebrali swoją nagrodę. Ty zaś, gdy pościsz, namaść sobie głowę i umyj twarz, by nie ludziom pokazać, że pościsz, ale Ojcu twemu, który jest w ukryciu. A Ojciec twój, który widzi w ukryciu, odda tobie”

W tekście Łk 18, 12 widzimy ciekawą scenę, a mianowicie faryzeusza, który przechwala się przed Bogiem, że pości dwa razy w tygodniu. Post więc czasami może być przejawem pychy (*samouwielbienia*) ze strony człowieka.

Dzieje Apostolskie ukazują praktykę postu w Kościele. Post i modlitwa stanowią tu punkt wyjścia do przekazania władzy apostoelskiej Pawłowi i Barnabie w początkach ich działalności misyjnej (Dz 13, 2n.).

c) „νηστιας ὁ, ἡ” (*nēstis; hō, hē*)

Ostatnim terminem, który wiąże się z praktyką poszczenia, jest słowo: *nēstis*, które oznacza człowieka głodnego. Pojawia się w greckiej Biblii tylko 3 razy: w Septuagincie jeden raz²⁰ (Dn 6, 19) i w Nowym Testamencie 2 razy²¹: Mt 15, 32 i Mk 8, 3.

W Księdze Daniela 6, 19 widzimy termin „νηστιας ὁ, ἡ” w kontekście ofiary króla Dariusza, który pościł w intencji Daniela, by Bóg ocalił go z paszczy lwów²². Dariusz na mocy swego dekretu zobowiązany był do ukarania Daniela, ale wiedział, że jest on sprawiedliwy i dlatego pościł i modlił się za niego.

W NT Jezus lituje się nad zgłodniałymi ludźmi, którzy przy Nim trwają, a nie mają nic do jedzenia (Mt 15, 32 i Mk 8, 3)²³. Mistrz z Nazaretu dokonuje cudu widząc głód słuchających go ludzi.

²⁰ E. Hatch, H. A. Redpath (wyd.), *A concordance to the Septuagint and the other greek versions of the Old Testament*, dz. cyt., s. 945.

²¹ Por. R. Morgenthaler, *Statistik des Neutestamentlichen Wortschatzes*, dz. cyt., s. 123; H. Bachmann, W. A. Slaby, *Konkordanz zum Novum Testamentum Graece*, dz. cyt., s. 1295.

²² Dn 6, 9: „Następnie król odszedł do swego pałacu i pościł przez noc, nie kazał wprowadzać do siebie nałożnic, a sen odszedł od niego”.

²³ Mt 15, 32: „Żal Mi tego tłumu! Już trzy dni trwają przy Mnie, a nie mają co jeść. Nie chcę ich puścić zgłodniałych, żeby kto nie zasłabł w drodze”

Podsumowanie teologiczne

Po dokonaniu przeglądu terminów, wiążących się ze zjawiskiem postu, czas na krótkie podsumowanie tego biblijnego zagadnienia. W Septuagincie widzieliśmy częste praktyki postu, których efektem było bądź to przebłaganie Boga za zło, bądź prośba o pomyślność, bądź sama ofiara wyrzeczenia człowieka. W Biblii Bóg sam zachęca ludzi do tej praktyki („Zarządzcie święty post” – J1 1, 14).

Pobożny człowiek sam narzucał sobie tę praktykę jako wyraz oddania się Bogu (Jdt 8, 6), choć niekiedy mogło się to wiązać z pychą – widzimy przecież faryzeusza, który przechwala się swą praktyką postu (Łk 18, 12).

Na początek XXI wieku to krótkie przedstawienie praktyki postu w Biblii może przynieść efekt w postaci realizowania tego biblijnego przesłania na temat umartwienia ciała. Pismo Święte mówi o poście, i to mówi przez wieki: od Starego Testamentu do Jezusa, a poprzez Kościół Apostolski do dziś i dalej w przyszłość. Kościół bowiem trwa w biblijnej praktyce postu, zachęcając do niej swych wiernych przez uznane formy pobożności: jałmużnę, post i modlitwę (por. KKK 575 i 1969).

Le jeûne à la Bible

Resumé

L'article présenté avait dans l'intention de mettre en évidence la pratique biblique du jeûne. La première partie nous a mis en point la terminologie liée au jeûne laquelle nous retrouvons dans la Bible grecque. Celle la deuxième parlait des textes biblique qui traitent du jeûne. Cette activité a été sanctifiée dans le Nouveau Testament par l'acte de Jesus Christ qui lui – même s'est mortifié pendant quarante jours et nuits sur le desert. La signi-

fication teologique du jeûne consiste à affliger son corps par des austérités et à faire offrande au Dieu de son renoncement. Tout cela est fait en vue de confirmer sa demande, sa supplication auprès du Seigneur, pour être exaucer. On le supplie qu'il enleve nos péchés.